

კაზუსი: მოვალისათვის პალის პატიების შედეგები თანამსახურისათვის, თანამკისრისათვის და უზრუნველყოფის გამცემისათვის

ასოც. პრო. დოქ. გიორგი რუსიაშვილი, თსუ

ბანკსა და მსესხებელს (პირველი კლიენტი) შორის დადებულია გენერალური საკრედიტო ხაზის ხელშეკრულება, რომელშიც „კლიენტის“ ქვეშ მითითებულია ასევე მეორე პირი (მეორე კლიენტი). ხელშეკრულების შესაბამისი პირობები ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

1. ხელშეკრულების მიზნებისათვის, „კლიენტის“ დეფინიციაში მოცემულ პირებზე ხელშეკრულების პირობები გავრცელდება სრულად, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც შესაბამისი პირის სამართლებრივი სტატუსიდან გამომდინარე კონკრეტული პირობა ვერ გავრცელდება ამგვარ პირზე.
2. თითოეული ასეთი კლიენტი წარმოადგენს ბანკის მიმართ სოლიდარულ მოვალეს ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ვალდებულებებზე.
3. თითოეული კლიენტის სოლიდარული პასუხისმგებლობა ვრცელდება მასთან დაკავშირებულ სხვა ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ ვალდებულებებთან მიმართებაშიც, მიუხედავად იმისა, წარმოადგენს თუ არა ეს კლიენტი ამგვარი მასთან დაკავშირებული სხვა ხელშეკრულების მხარეს.

გენერალური საკრედიტო ხაზის ხელშეკრულებას ხელს აწერდა ორივე კლიენტი და მის საფუძველზე წარმოშობილი ყველა ვალდებულება უზრუნველყოფილი იყო თავდებობითა და იპოთეკით. მოგვიანებით პირველმა კლიენტმა აიღო გენერალური საკრედიტო ხელშეკრულების ფარგლებში სესხი, რომლის დამფუძნებელ ხელშეკრულებასაც მხოლოდ თავად მოაწერა ხელი.

ბანკის სურვილია, რომ მეორე კლიენტი გაათავისუფლოს მის მიერ ნაკისრი ყოველგვარი ვალდებულებისგან და აინტერესებს, თუ როგორ აისახება ეს მის მოთხოვნებზე სხვა პირებთან მიმართებით?

შეაფასეთ სამართლებრივი მდგომარეობა!

ამოხსნა

საკითხავია, თუ როგორ აისახება ბანკის მხრიდან მეორე კლიენტის გათავისუფლება ბანკსა და პირველ კლიენტს შორის ურთიერთობაზე, ხომ არ იწვევს ეს მის სრულ ან ნაწილობრივ გათავისუფლებას და, ასევე, ხომ არ ათავისუფლებს ეს, სრულად ან ნაწილობრივ, თავდებსა და იპოთეკის მოვალეს.

I. 1-ელ კლიენტსა და ბანკს შორის ურთიერთობა

მეორე კლიენტის ბანკის მხრიდან გათავისუფლებასთან ერთად შეიძლება ბანკის წინაშე ნაკისრი ვალდებულებისაგან გათავისუფლებულიყო ასევე პირველი კლიენტიც, თუ ბანკის

მხრიდან მეორე კლიენტისათვის ვალის პატივ-
ბიდან შესაბამისი ნება იკითხება.

1. გენერალური საკრედიტო ხაზის პირობე- ბის განმარტება

გენერალური საკრედიტო ხაზის ხელშეკრუ-
ლება არის ჩარჩო-ხელშეკრულება, რომელიც
არ არის სესხი და არც წინარე-სესხი (არ ავალ-
დებულებს ბანკს სესხის გაცემას და ა. შ.), ჩვე-
ულებრივ, არ ითვალისწინებს რაიმე კონკრე-
ტულ ვალდებულებას, არამედ ადგენს მომავალ-
ში (მასზე დაფუძნებული) ცალკეული ხელშეკ-
რულებებიდან გამომდინარე ვალდებულებები-
სა და უფლებების პირობებს. ეს პირობები არ „ა-
ქტიურდება“ მანამ, სანამ კონკრეტული სესხი
(ან სხვა საბანკო პროდუქტზე შეთანხმება) არ
დაიდება.

მოცემულ შემთხვევაში გენერალური საკრე-
დიტო ხაზის ხელშეკრულებაში ჩადებულია სო-
ლიდარულ მოვალეობად ქცევის ორი პირობა: 1.
„თითოეული ასეთი კლიენტი წარმოადგენს ბან-
კის მიმართ სოლიდარულ მოვალეს ხელშეკრუ-
ლებიდან გამომდინარე ვალდებულებებზე“ და
მე-2 პირობა: „თითოეული კლიენტის სოლიდა-
რული პასუხისმგებლობა ვრცელდება მასთან
დაკავშირებულ სხვა ხელშეკრულებით გათვა-
ლისწინებულ ვალდებულებებთან მიმართება-
შიც, მიუხედავად იმისა, წარმოადგენს თუ არა
ეს კლიენტი ამგვარი მასთან დაკავშირებული
სხვა ხელშეკრულების მხარეს“.

პირველი შეიძლება წარმოადგენდეს თანასე-
სხებას, ხოლო მეორე – ვალდებულების თანაკი-
სრებას.

ა) თანასესხება

ზემოთ მოყვანილი პირველი პირობა შეიძლე-
ბა განიმარტოს იმგვარად, რომ სესხის აღებით
თითოეული „კლიენტი“ ავალდებულებს ასევე
სხვა „კლიენტსაც“ ამ სესხის ფარგლებში, რო-
გორც მისი წარმომადგენელი. წარმომადგენ-

ლობითი უფლებამოსილება გაცემულად უნდა
ჩაითვალოს თავად ამ დათქმის გაკეთებით გე-
ნერალური საკრედიტო ხაზის ხელშეკრულება-
ში.

თანასესხებას ხელს არ უშლის ის, რომ სესხ-
ზე მხოლოდ ერთი ხელმოწერაა. ორმაგი წარმო-
მადგენლობა ზოგადად დასაშვებად არის მიჩნე-
ული და გულისმობს შემთხვევას, როდესაც პი-
რი საკუთარი სახელით და სხვისი სახელით ერ-
თდროულად მოქმედებს და ორივესთვის მბო-
ჭავ გარიგებას დებს. ჩვეულებრივ, ორმაგი წარ-
მომადგენლობა უნდა იყოს გაცხადებული (სა-
კუთარი თავის გარდა, მოქმედმა პირმა უნდა
დაასახელოს ასევე ის, ვისი სახელითაც მოქმე-
დებს), მაგრამ ეს არ არის აუცილებელი, თუ სა-
კუთარი სახელით მოქმედებასთან ერთად სხვი-
სი სახელით მოქმედება გარემოებებიდან იკით-
ხება.¹ ამიტომ, რეალურად ხელშეკრულებაზე
ერთი ხელმოწერაც საკმარისია, თუ გარემოებე-
ბიდან და *falsa demonstratio*-თი იკითხება, რომ
ორივეს წარმოადგენს.

ამ გადანყევტას ხელს არ უშლის არც ფორმა-
სავალდებულობა, რადგან აქ წერილობითი
ფორმა წარმოადგენს ნებაყოფლობით არჩეულს
და არა კანონით განწერილს.

ბ) ვალის თანაკისრება

ვალის თანაკისრება (*Schuldbeitritt*, სხვაგვარად
ასევე: ვალდებულების კუმულატიურად კი-
სრება), ვალის გადაკისრების მსგავსად, ასევე
წარმოადგენს ინტერცესიის ნაირსახეობას, რო-
მლის ფარგლებშიც ერთი პირი იღებს პასუხისმ-
გებლობას სხვისი ვალისათვის.² თუმცა, განსხ-
ვავებით ვალის გადაკისრებისაგან, თანაკისრე-
ბისას თავდაპირველი მოვალის ვალდებულება
რჩება ძალაში. კრედიტორი იღებს ვალის თანა-
მკისრებლის სახით ახალ მოვალეს, რითაც ამ-
ცირებს თავდაპირველი მოვალის გადახდისუ-
ნარობის რისკს.³

ვალის თანაკისრება სამოქალაქო კოდექსში
მონესრიგებული არ არის, თუმცა ხელშეკრუ-

¹ MüKoBGB/Schubert, 9. Aufl. 2021, § 164 Rn. 130.

² დეტალურად თანაკისრებასთან დაკავშირებით იხ.
შედარებითი სამართლის ჟურნალი 2/2020, 67-ე და
მომდევნო გვერდები; Kocher, Grundzüge der

Privatrechtsentwicklung und der Geschichte der
Rechtswissenschaft in Österreich, Wien 1997, 99.

³ Grüneberg, in Palandt BGB Kommentar, 75. Aufl., 2016,
Vor. § 414, Rn. 1.

ლების თავისუფლების პრინციპიდან გამომდინარე (სკ-ის 317 I მუხლი) მისი დასაშვებობა უპირობოდ და ერთმნიშვნელოვნად აღიარებულია გერმანული სამართლის ოჯახის ყველა მართლ-ნესრიგის მსგავსად.⁴ ვალის თანაკისრების შემდეგ თავდაპირველი და შემომატებული მოვალე ხდებიან სოლიდარული მოვალეები 463-ე და მომდევნო მუხლების მიხედვით. თანაკისრება ძირითადად გავრცელებულია საკრედიტო ურთიერთობებში, ასევე საცხოვრებელი ფართის ქირავნობისას.⁵

მოცემულ შემთხვევაში ბანკის ინტერესის საგანი შეიძლება ყოფილიყო შემდეგი: 1. მხოლოდ პირველ კლიენტთან დადებული დამხმარე ხელშეკრულებებიდან წარმომდგარი ვალდებულებების თანაკისრება მეორე კლიენტის მიერ, რადგანაც პირობაში ხსენებული მიზეზის გამო ეს ხელშეკრულება ვერ დაიდებოდა ასევე მეორე კლიენტთან და, შესაბამისად, აქედან წარმოშობილი ვალდებულება ვერ იქნებოდა სოლიდარული; 2. იმ ვალდებულებებიდან – რომლებიც ვერ იქნებოდა სოლიდარულად წარმოშობილი პირველი და მეორე კლიენტის პიროვნებაში – წარმომდგარი მეორადი ვალდებულებების თანაკისრება მეორე კლიენტის მიერ:

კერძოდ, მხოლოდ პირველ კლიენტთან დადებული ხელშეკრულებებისა და იმ ვალდებულებების შემთხვევაში, რომლებიც წარმოადგენს პირად ვალდებულებებს, ანუ, შეიძლება წარმოიშვას მხოლოდ პირველი კლიენტის პიროვნებაში. მაგალითად, გარკვეული დამატებითი ხელშეკრულებები და გარკვეული ტიპის ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულებები – საკუთარ ქონებასთან დაკავშირებით ან ცალკეულ ქონებაზე ყადაღის არარსებობის შესახებ და ა. შ. – შეიძლება წარმოიშვას მხოლოდ პირველი კლიენტის პიროვნებაში და მეორე კლიენტი ვერ იქნება მათი სოლიდარული მოვალე. თუმცა მეორე კლიენტი შეიძლება იყოს ამ ხელშეკ-

რულებებიდან და პირადი (პირველადი) ვალდებულებების დარღვევიდან წარმოშობილი (მეორადი) ვალდებულებების მოვალე – მაგ., ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულების დარღვევის გამო (რომელიც პირადი ვალდებულებაა).

ბანკის მიერ ხელშეკრულებაში ჩადებული პირობა უნდა განიმარტოს სწორედ იმგვარად, რომ ისეთი ხელშეკრულების/ვალდებულებების შემთხვევაში, რომელთა სოლიდარული მოვალეც მეორე კლიენტი (თავიდანვე) ვერ იქნება, ნასურვებია, სულ მცირე, ამ ხელშეკრულებებიდან გამომდინარე კისრებაუნარიანი ვალდებულებებისა თუ პირადი ვალდებულებების დარღვევის გამო პირველი მოვალის პიროვნებაში წარმოშობილი მეორადი ვალდებულებების თანაკისრება. ამის შედეგად მეორე კლიენტი ხდება ამ ვალდებულებების სოლიდარული მოვალე.

შესაბამისად, მოცემულ შემთხვევაში ყველა ინდივიდუალური ვალდებულება, რომელიც მხოლოდ ამ ფორმით შეიძლება წარმოშობილიყო პირველი კლიენტის პიროვნებაში, სოლიდარულად იქცა მეორე კლიენტის მხრიდან თანაკისრების შედეგად.

II. სკ-ის 449-ე მუხლის საფუძველზე გათავისუფლება

ამგვარად, როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, ყველა იმ ვალდებულების ნაწილში, რომლებიც შეიძლება წარმოიშვას სოლიდარულად, პირველი და მეორე კლიენტის პიროვნებაში, ისინი არიან თანამსესხებლები, ხოლო იმ ხელშეკრულების/ვალდებულებების ნაწილში, რომელიც მხოლოდ პირველი მსესხებლის პიროვნებაში წარმოიშობა, მხოლოდ პირველი კლიენტია თავდაპირველი მოვალე, თუმცა მეორე კლიენტი თანამკისრებელია, რამდენადაც იძლევა ამის

⁴ MüKoBGB/Heinemeyer, 8. Aufl. 2019, Rn. 35, 36; Reichel, Die Schuldmitübernahme, München 1909, 349 ff.; Böttcher in Ermann BGB, 13. Aufl., 2011, § 422 Rn. 9; Ehmann, in Ermann BGB, 12. Aufl. 2008, § 425 Rn. 12.

⁵ თანაკისრების ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს როგორც კრედიტორსა და თანამკისრებელს, ასევე თავდაპირველ მოვალესა და თანამკისრებელს შორის,

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ნამდვილი ხელშეკრულების ფორმით (349-ე და მომდევნო მუხლების მიხედვით), Bartels, Der vertragliche Schuldbeitritt im Gefüge gegenseitiger Dauerschuldverhältnisse, Tübingen 2003, 42. პირველი ფორმა ძირითადად გავრცელებულია საკრედიტო ინსტიტუტების პრაქტიკაში.

შესაძლებლობას კონკრეტული ვალდებულების ხასიათი.

საკითხავია, მეორე კლიენტის, როგორც ბანკის წინაშე სოლიდარული მოვალის, გათავისუფლება როგორ აისახება ბანკსა და პირველ კლიენტს შორის ურთიერთობაზე.

სკ-ის 449-ე მუხლის მიხედვით, ვალის პატიება ერთ-ერთი სოლიდარული მოვალისათვის ათავისუფლებს სხვა სოლიდარულ მოვალეებსაც, თუმცა კრედიტორს შეუძლია დაიტოვოს მათ მიმართ მოთხოვნები. ამ შემთხვევაში კრედიტორს შეუძლია დარჩენილი სოლიდარული მოვალეების მიმართ მხოლოდ ერთი მოთხოვნა გამოიყენოს განთავისუფლებული მოვალის წილის გამოკლებით. ამ ნორმატიული მოცემულობის ფარგლებში გამოყოფენ სამ ვარიანტს: 1. ვალის პატიება ყველას მიმართ ეფექტით – კრედიტორი პატიობს ერთს და ამით უნდა ყველას გათავისუფლება; 2. ვალის პატიება ინდივიდუალური ეფექტით – კრედიტორი ათავისუფლებს ერთ მოვალეს, ხოლო სხვა მოვალეები რჩებიან და სრულად აგებენ პასუხს; 3. ინდივიდუალური ვალის პატიება შეზღუდული ეფექტით ყველას მიმართ – კრედიტორი პატიობს ერთ მოვალეს სრულად, ხოლო დანარჩენებს მხოლოდ იმ ნაწილში, რა ნაწილშიც მის მიმართ რეგრესის უფლება ექნებოდათ. საკითხავია, მოცემულ სიტუაციაში შეიძლება თუ არა ბანკის მიერ მეორე კლიენტის გათავისუფლება ინვესტორს პირველი კლიენტის სრულად ან ნაწილობრივ გათავისუფლებას.

პირველ რიგში, აღსანიშნია, რომ სკ-ის 449-ე მუხლი, არის სრულებით დისპოზიციური – თუ კრედიტორი ცალსახად დაადგენს, რომ ერთ სოლიდარულ მოვალეს ათავისუფლებს და სხვებს კი იტოვებს სრულად, მისი ამ ფიქსირებული ნების კორექცია კანონის საფუძველზე არ ხდება, რადგან სოლიდარული მოვალეების შიდა რეგრესს ეს ვალის პატიება არ ეხება. დარჩენილებს უნარჩუნდებათ უფლება, მაინც მოითხოვონ გათავისუფლებულისაგან შიდა რეგრესი (სკ-ის 473-ე მუხლი), შესაბამისად, კრედიტორი ამ პა-

ტიებით არ იჭრება მათ შიდა სფეროში (სოლიდარულ მოვალეებს შორის ურთიერთობაში)⁶ და თავისი მოთხოვნა შეუძლია ისე განკარგოს, როგორც უნდა.

ა) ერთ-ერთი თანამსესხებლისათვის ვალის პატიება

ამიტომაც, თუ ბანკი ერთ-ერთი თანამსესხებლისათვის ვალის პატიებისას ცალსახად დააფიქსირებს, რომ მხოლოდ მეორე კლიენტს ათავისუფლებს, ხოლო პირველს სრულად იტოვებს, ვალის პატიებას სკ-ის 449-ე მუხლის შესაბამისი ეფექტი არ ექნება.

განმარტებისას (როდესაც ცალსახად არ აფიქსირებს კრედიტორი, რომ სხვა სოლიდარულ მოვალეებს იტოვებს), ჩვეულებრივ, ეს ყველას მიმართ ეფექტი, არ არის ნასურვები და არ გამომდინარეობს შეთანხმებიდან.⁷ ანუ, სხვა სოლიდარული მოვალეები რჩებიან ვალდებულებაში. ზოგადად, განმარტების აუცილებლობა დგება მაშინ, როდესაც არადასახაა, კრედიტორმა მხოლოდ ერთი სოლიდარული მოვალე გაათავისუფლა, ყველა გაათავისუფლა თუ ერთი გაათავისუფლა სრულად და ნაწილობრივ შეიკვეცა თავისი მოთხოვნა დარჩენილების მიმართ. ზოგადად, ყველას გაშვება ვალდებულებიდან მხოლოდ მაშინ არის ნასურვები, როდესაც: კრედიტორი იმ სოლიდარულ მოვალეს ათავისუფლებს, რომელიც შიდა ურთიერთობაში სრულად არის პასუხისმგებელი⁸ და კრედიტორს ცალსახად სურს, რომ ამ გათავისუფლებულ მოვალეს საერთოდ არ მოუწიოს გადახდა – ეს კი მხოლოდ მაშინ მოხდება, თუ სხვა სოლიდარულ მოვალეებსაც გაათავისუფლებს, რის გარეშეც ვალდებულებით ურთიერთობაში დარჩენილი ეს სხვა სოლიდარული მოვალეები, საბოლოო ჯამში, გათავისუფლებულისაგან მიიღებენ რეგრესს. იგივე ეხება სხვა სოლიდარული მოვალეების ნაწილობრივ გათავისუფლებასაც (იხ. ქვემოთ).

⁶ BGH NJW 1972, 942; BGH NJW 1967, 2155.

⁷ BeckOK BGB/Gehrlein, 63. Ed. 1.8.2022, BGB § 423 Rn. 2.

⁸ BGH NJW 2000, 1942; OLG Bremen NJW-RR 1998, 1745; OLG Hamm NJW-RR 1998, 486.

ბ) თანამკისრებლისათვის ვალის პატიება

რაც შეეხება თანამკისრებელს, ჩვეულებრივ, მის შემთხვევაში, საკმაოდ ცალსახა სიტუაციაა – თანამკისრებელი არის ის, ვინც მხოლოდ უზრუნველყოფის ფუნქციით ერთვება ურთიერთობაში და შიდა ურთიერთობაში არ აგებს თავდაპირველი მოვალის წინაშე პასუხს – ჩვეულებრივ, ის არ არის კრედიტორისაგან მიღებული შესრულების ერთადერთი ბენეფიციარი. დამოუკიდებლად იმისა, რომ მოცემულ სიტუაციაში მხარეთა შეთანხმება გარკვეულწილად განსხვავებულად უნდა განიმარტოს (იხ. ქვემოთ), თანამკისრებლისათვის ვალის პატიება *per se* ვერ ჩაითვლება იმ შემთხვევად, როდესაც მასთან ერთად თავდაპირველი მოვალეც უნდა გათავისუფლდეს.

მოცემულ შემთხვევაში ბანკს მეორე კლიენტის გათავისუფლებასთან ერთად პირველის გათავისუფლების ნება არ გააჩნია, ეს შეცნობადია ამ ურთიერთობის მონაწილე ყველა პირისათვის, შესაბამისად, მაშინაც კი, როდესაც ის ცალსახად არ დააფიქსირებს, რომ პირველ კლიენტს მოვალედ იტოვებს, მისი ნების გამოხატვა მაინც ამგვარად განიმარტება.

გ) ნაწილობრივი გათავისუფლება

რაც შეეხება, წილობრივ გათავისუფლებას, აქაც იგივე პრინციპი მოქმედებს, ინდივიდუალური ვალის სრული პატიებით სხვა სოლიდარული მოვალეების თუნდაც მხოლოდ წილობრივი გათავისუფლება მხოლოდ მაშინ არის ნასურვები, როდესაც, ამის გარეშე, ეს ერთის მიმართ სრული პატიება (ნაწილობრივ) აზრს კარგავს, რადგან მას შიდა ურთიერთობის ძალით მაინც მოუწევს გადახდა, თუნდაც ნაწილის და კრედიტორს კი სურს, რომ მას ეს არ მოუწიოს.⁹

შესაბამისად, აქაც იგივე არგუმენტები მოქმედებს, რაც ზემოთ. მეორე კლიენტი, არც როგორც თანამკისრებელი და არც როგორც თანამსესხებელი, ასეთ სიტუაციაში არ იმყოფება. ბანკის ნებიდან არ იკითხება მეორე კლიენტის იმგვარად გათავისუფლების მიზანი, რომ მას

შიდა ურთიერთობაშიც არ მოუწიოს პასუხისგება პირველი კლიენტის წინაშე. საკრედიტო ინსტიტუტს, რომელთანაც კლიენტებს მხოლოდ საქმიანი ურთიერთობა აკავშირებთ მათ შორის არსებული შიდა ურთიერთობა და რეგრესის შესაძლებლობა არ აინტერესებს.

III. სოლიდარული მოვალისათვის ვალის პატიების შედეგები უზრუნველყოფის გამცემებისათვის

საკითხავია, თუ როგორ აისახება ბანკის მხრიდან პირველი კლიენტის გათავისუფლება უზრუნველყოფის გამცემთა ვალდებულებებზე, მაგალითად, თავდების ვალდებულებაზე. თავდების გათავისუფლების ინსტრუმენტებად აქ განსახილველია აქცესორულობის პრინციპი, რომლის მიხედვითაც თავდებობა მიბმულია უზრუნველყოფის მოთხოვნაზე და წყვეტს არსებობას, თუ ეს მოთხოვნა აღარ არსებობს და, გარდა ამისა, სკ-ის 901-ე მუხლი.

1. თავდების გათავისუფლება აქცესორულობის პრინციპის საფუძველზე

თავდებობა შეიძლება იყოს ნაკისრი, როგორც თითოეული სოლიდარული მოვალისათვის ცალ-ცალკე, ისე, ყველა სოლიდარული მოვალისათვის ერთობლივად ან მხოლოდ გათავისუფლებული სოლიდარული მოვალისათვის. უკანასკნელ შემთხვევაში, აქცესორულობის გამო, თავდებობა ქარწყდება (სკ-ის 450 I მუხლი). თუმცა ეს მოცემულობა აქ ცალსახად არ არის სახეზე, კაზუსის ფაბულიდან არ იკითხება თავდების მხრიდან მხოლოდ მეორე კლიენტის ვალდებულების უზრუნველყოფის ნება.

თუ თავდებს მხოლოდ დარჩენილი მოვალისათვის (პირველი კლიენტი) აქვს ნაკისრი თავდებობა, აქ თავდებობა სრულად რჩება ძალაში და სკ-ის 450 I მუხლი საერთოდ არ გამოიყენება¹⁰. თავდები დაცულია იმით, რომ კრედიტორის დაკმაყოფილების შემდეგ 905-ე მუხლის მიხედვით მასზე გადადის დარჩენილი მოვალის მიმართ მოთხოვნა და ასევე გამოთიშულისაგან

⁹ BGH NJW1986, 1098.

¹⁰ MüKoBGB/Habersack, 8. Aufl. 2020, BGB § 776 Rn. 7.

შეუძლია მოითხოვოს რეგრესი 473-ე მუხლის ანალოგიით,¹¹ იმ ფარგლებში, რა ფარგლებშიც ამის გაკეთება დარჩენილ (არაგათავისუფლებულ) მოვალეს შეეძლო.

ამის საპირისპიროდ, თუ თავდებმა ყველა სოლიდარული მოვალისათვის ერთობლივად იკისრა თავდებობა, აქ თავდები თავად თავდებობის ხელშეკრულების შინაარსის მიხედვით უნდა გათავისუფლდეს ერთ-ერთი მოვალისათვის ვალის პატიებასთან ერთად.¹² თუმცა მოცემულ შემთხვევაში თავდები ვერ მიუთითებს იმ ფაქტზე, რომ ეს ვალდებულება მხოლოდ როგორც სოლიდარული ისე უზრუნველყო, რადგან გენერალური საკრედიტო ხაზის ხელშეკრულებაში ცალსახად არის განერილი, რომ თავდები ამ ხელშეკრულებაზე დაფუძნებული ყველა ვალდებულების უზრუნველყოფაზეა თანახმა, ანუ, როგორც ინდივიდუალურის, ისე სოლიდარულის. შესაბამისად, უმნიშვნელოა, ვალდებულება როგორც სოლიდარული ისე წარმოიშვა და მხოლოდ შემდეგ გახდა ინდივიდუალური, თუ თავიდანვე ინდივიდუალური იყო. მაინც, ნებისმიერ შემთხვევაში, უზრუნველყოფის ამ ინდივიდუალურსაც, რადგან თავდაპირველად ეს ნება აქვს დაფიქსირებული და არ აქვს მნიშვნელობა მოგვიანებით რა ფორმით წარმოიშვა ეს ვალდებულება.

2. თავდების გათავისუფლება სკ-ის 901-ე მუხლის საფუძველზე

სკ-ის 901-ე მუხლის მიხედვით, თუ ძირითადი მოვალის ვალდებულება უზრუნველყოფილი იყო ასევე სხვა უზრუნველყოფის საშუალებებით და კრედიტორი უარს ამბობს მათზე, თავ-

დების პასუხისმგებლობის ოდენობა მცირდება იმ ოდენობით, რა ოდენობითაც მას უმცირდება მათგან რეგრესის შესაძლებლობა სკ-ის 905-ე მუხლის საფუძველზე მოთხოვნის გადასვლის შემდეგ.

სკ-ის 901-ე მუხლი დისპოზიციურია, თუმცა აქ საპირისპირო შეთანხმება კაზუსიდან არ იკვეთება.¹³

თანასესხებაზე სკ-ის 901-ე მუხლი აპრიორი არ ვრცელდება,¹⁴ რადგან თანამსესხებელი არ უზრუნველყოფს „ძირითადი“ მოვალის ვალს ამ დანაწესის გაგებით და, გარდა ამისა, თავდები არ საჭიროებს დაცვას, რადგან მას (გათავისუფლებული თანამსესხებლის მიმართ) უნარჩუნდება რეგრესის შესაძლებლობა, სკ-ის 473 მუხლის შესაბამისად – იმ ფარგლებში, რა ფარგლებშიც ეს ექნებოდა დარჩენილ მოვალეს. თუმცა, გადამწყვეტია, რომ თავდები და თანამსესხებელი არ არიან ერთ საფეხურზე მდგომი უზრუნველყოფის გამცემები (თანამსესხებელი საერთოდ არ არის უზრუნველყოფის გამცემი) და თავდებს, თუ სურს, რომ დაზღვეული იყოს მისი გამოთიშვისაგან, უნდა დააზღვიოს სოლიდარული ვალდებულება, როგორც ასეთი და არა მხოლოდ ერთი (დარჩენილი) მსესხებლის ვალი.

ზოგადად, განსხვავებულად არის საქმე ვალის თანაკისრების შემთხვევაში. თანაკისრება, ისევე, როგორც თავდებობა, ემსახურება ძირითადი მოვალის ვალდებულების უზრუნველყოფას. შესაბამისად, თუ შიდა ურთიერთობაში თანამკისრებლის მიმართ ძირითადი მოვალის რეგრესი გამორიცხულია, თანამკისრებლის გათავისუფლებით კრედიტორი თავდებს აკარგვინებს რეგრესის შესაძლებლობას (სოლიდარულ მოვალეთა შორის სხვაგვარი შეთანხმების არა-

¹¹ MüKoBGB/Heinemeyer, 9. Aufl. 2022, BGB § 423 Rn. 10.

¹² MüKoBGB/Habersack, 8. Aufl. 2020, BGB § 776 Rn. 7.

¹³ თავდებს შეუძლია თავისუფლად თქვას უარი საკუთარი დაცვის მექანიზმზე. ის ამით სხვის სფეროში არ იჭრება, ხოლო საკუთარი პოზიციები შეუძლია საკუთარი სურვილისებრ შეცვალოს. პრობლემურია შემთხვევა, როდესაც ეს უარი დაფიქსირებულია სტანდარტულ პირობებში. ესეთი სტანდარტული პირობა ბათილია, რადგან ეწინააღმდეგება კანონისმიერ პარადიგმას (კანონში დაფიქსირებულ სახელმძღვანელო პრინციპს – აქ: თავდებისთვის

რეგრესის მინიჭებას) სკ-ის 346 I 1 მუხლის მიხედვით. გამონაკლისის სახით, გირავნობის უფლების განკარგვას ბანკის მიერ თავდების საზიანოდ, უშვებს გერმანული სამართალი, თუ ეს ჩვეულებრივი კომერციული საქმიანობის ფარგლებში თავსდება. შდრ. გერმანული ბანკების სტანდარტული პირობების მე-14 მუხლი

(https://bankenverband.de/media/uploads/2022/06/03/40000_0921_muster.pdf).

¹⁴ RG WarnR 1913 Nr. 286, 338; RG SeuffA 89 Nr. 83, 175; RG JW 1937, 1410; KG OLGE 25, 22.

რსებობის პირობებში რეგრესი დასაშვებია მხოლოდ შესრულებული ვალდებულების ნახევრის ნაწილში (სკ-ის 473 II მუხლი). ამიტომაც, სკ-ის 901-ე მუხლი ამ შემთხვევაზე ანალოგიით გამოიყენება.¹⁵

თუმცა მოცემულ შემთხვევაში ეს კონსტელაცია ცალსახად არ იყო სახეზე. პირველი და მეორე კლიენტი, ორივე, წარმოადგენდნენ როგორც გენერალური საკრედიტო ხელშეკრულების, ისე მის საფუძველზე აღებული კონკრეტული სესხის მხარეებს, რაც ნიშნავს იმას, რომ ეს ორივე ხელშეკრულება მათ საერთო ინტერესს ემსახურებოდა და ისინი იყოფნენ მათთან დაკავშირებულ რისკებსა და ხარჯებს. საპირისპირო შეთანხმება ან მითითება იმ ფაქტზე, რომ ეს კონკრეტული სესხი მხოლოდ 1-ელი კლიენტის ინტერესებს ემსახურებოდა და შიდა ურთიერთობაში რეგრესი გამორიცხული იყო, აქ არ არსებობდა. შიდა ურთიერთობაში ამ ექსპლიციტური შეთანხმების თუ მითითების არარსებობის პირობებში პირველ და მეორე კლიენტს შორის შიდა ურთიერთობა უნდა განიმარტოს იმგვარად, რომ მათ შეუზღუდავად აქვთ ერთმანეთის მიმართ რეგრესი როგორც თანასესხებით აღებული სესხის ნაწილში, ისე იმ ვალდებულების მიმართ, რომელიც თავიდან მხოლოდ პირველი კლიენტის პიროვნებაში წარმოიშვა და მეორე კლიენტი მხოლოდ თანაკისრების საფუძველზე გახდა ამ ვალდებულების სოლიდარული

მოვალე. ამგვარად, სკ-ის 901-ე მუხლის საფუძველზე, თავდების გათავისუფლება (სოლიდარული ვალდებულების ნახევრის ნაწილში) მოცემულ შემთხვევაში გამორიცხული უნდა იყოს. ის დაცვას არ საჭიროებს, რადგანაც მას უნარჩუნდება რეგრესის მოთხოვნა გათავისუფლებული მოვალისგან.

3. იპოთეკის მოვალის გათავისუფლება

იპოთეკის შემთხვევაზე ვრცელდება ზემოთ თქმული, იმ განსხვავებით, რომ 901-ე მუხლის შესატყვისი დანაწესი იპოთეკის სამართალში არ მოიპოვება და ამ დროს იპოთეკა მთლიანად დარჩება ძალაში. აქცესორულობის პრინციპიდან გამომდინარე, იპოთეკის მოვალის გათავისუფლება შესაძლებელი იქნებოდა მხოლოდ მაშინ, თუ იპოთეკა უზრუნველყოფდა გამოთიშული თანამსესხებლის (თანამკისრებლის) ვალდებულებას ან ვალდებულებას, როგორც მხოლოდ სოლიდარულს, რაც, თავდებობის მსგავსად არც აქ არ არის სახეზე. შესაბამისად, მეორე კლიენტის გათავისუფლება იპოთეკის მოვალეზე არ აისახება.

საბოლოო შედეგი: მეორე კლიენტისათვის ვალის პატიება არ იწვევს არც პირველი კლიენტის და არც თავდებისა თუ იპოთეკის მოვალის სრულ ან ნაწილობრივ გათავისუფლებას.

¹⁵ MüKoBGB/Habersack, 8. Aufl. 2020, BGB § 776 Rn. 7.